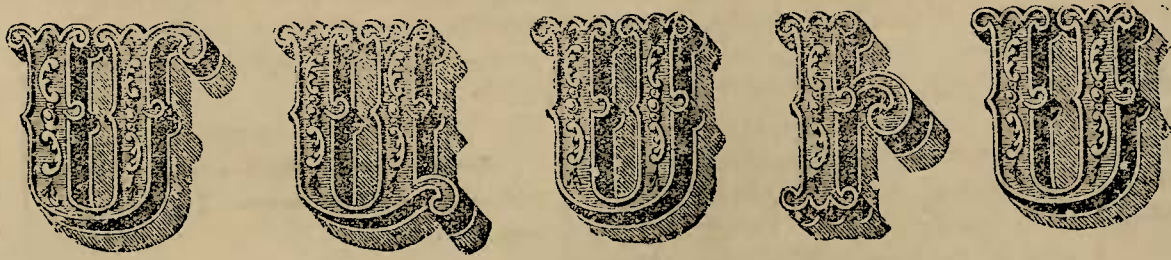

Պ. Յ. Մ. Ա. Ն. Բ.

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ հոյ՛ւ 10 Մ՛ճ.
Վեցամս. 5 Մ՛ճ.
Չամս. 3 Մ՛ճ.
Պոստ երկիրներու . . . 50 Քր.
Դրանցման տուր մէկ անգամի հա-
մար 3 դուրուշ, երկու անգամի հա-
մար 2 դուշ է. աւելի անգամներու
համար գատ սակարկութիւն կըլ-
այ :
Խրաքանչիւր թիւ 40 վարաւ արծ :

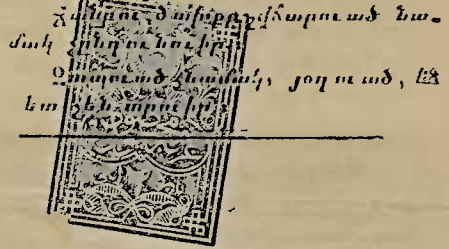

ԼԵՐԱԳԻՐ

ՀԱՆԱՊԱՉՕՐԵԱՅ

Պ. Յ. Մ. Ա. Ն. Բ.

Գուրս զնայած լրագրաց ճանրու-
ծախքը խորացրած թեան վրայ է :
Լրագրաց վերաբերեալ նամակ
կամ որ և իցէ գրութիւն խորագրէ
— հնորէնի պիտի ուզուի : Գուրս
նիստ Սանտաքճըրար Հասակի թիւ
198, Նորո խան, Մատիսի գրասեն-
եակը :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 18 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Վիեննայի թակալած լրագիրն արտաքոյ կարգի լուր մը կը հրատա-
րակէ : Պիտմարք իշխանը վիեննայի
մէջ Լ. տէ՛մ փաշայի հետ տեսակցու-
թեան առթիւ ծրագիր մը հաղոր-
դած է եղբւր, առաջարկելով որ Օս-
մանեան դաւառները տասն կառա-
վարչութեան բաժնուին Եւրոպական
յանձնախումբի մը վարչութեան ներ-
քէ առանց վէճ. Սուլթանին վեհա-
պետական իրաւանց դպչելու : Հա-
ւանական չէ որ Պիտմարք իշխանը
կամ Բարձր. Լ. տէ՛մ փաշան իրենց տե-
սակցութեան անմիջապէս յետոյ ի-
րենց գաղտնիքը թակալած ի հաղոր-
դած լինին, ուստի այս լրագիրն
տուած լուրը կրնամք վէճերու կար-
դէն անցունել : Այսու ամենայնիւ
Եւրոպական թուրքիոյ մէջ ուղղակի
Բ. Դրան վարչութեան ներքեւ մնաց-
եալ դաւառաց համար Պիտմարքի գաշ-
նադրին 28 ըդ. յօդուածը կը արժա-
մադրէ որ Արեւելեան Բուսնի խառն
յանձնախումբը կանոնադրութիւններ
պատրաստէ՝ ըստ տեղական պիտոյից :
“Սնդղիւս քանի մ’անգամ այս յօդ-
ուածին գործադրութիւնը պահան-
ջած էր, և կ’ըսուէր թէ յիշեալ յանձ-
նախումբը փրկուէն մայրաքաղաքս
գաւառայէ ետեւ այս գործով պիտի
ղբաղի : Եւրոպիոյ Եւրոպական
դաւառաց վրայ է, և եթէ երբեք
Պիտմարք իշխանին և Լ. տէ՛մ փաշայի
միջեւ այս յիշեալ վրայ խօսակցու-
թիւն մ’եղած է, հաւանական է որ
Եւրոպական դաւառաց վրայ լինի :
Նովի-Պադարի գրութեամբ լրանալէ ե-
տեւ, Աւստրիոյ և Գերմանիոյ շահերը
կը պահանջեն որ Պիտմարք իշխանը
զին կատարելապէս խաղաղի, և բար-
ւոք վարչութիւն ունենայ. քանզի
այն առեւ իրենց վաճառականու-
թիւնը նոր թուի մը կրնայ առնուլ
Արեւելեան Եւրոպիոյ մէջ : Աւստրիոյ
երկրամասերը ընկերութիւնը բանակ-
յութեան մտած է Սերպիոյ հետ մին-
չեւ Պուլղարիոյ սահմանադրութեան եր-
կաթնգիծները շինելու համար, այս
նպատակաւ առաջին պայմանադրու-
թիւն մը կնքուած է : Աւստրիոյ Սեր-
պիոյ, Պուլղարիոյ և Թուրքիոյ պատ-
ուիրակներն երկրամասերը խնդրոյն
ուրախութեամբ համար վիեննա
պիտի դուրսանին : Ուրեմն քիչ ժա-
մանակէն երկրամասերը գիծերը մէկ
կողմէն Պիտմարքի և միւս կողմէն Սեր-
պիոյ և Պուլղարիոյ վրայէն մինչեւ Օս-
մանեան սահմանադրութիւնը կը հաս-
նին. այնուհետեւ Սերպիոյն Սերբիո-
վիցա, և Ն. Պոլսէն թաթար-Պադար-
ճըվ շինուած գիծերը գիւրութեամբ

կրնան կցուիլ Եւրոպական գիծերուն
հետ : Այս շինութեանց հետ եթէ
բարեւոք վարչութիւն հաստատուի, Եւ-
րոպական թուրքիա կրնայ քանի մը
տարւան մէջ պատերազմին աղէտները
դարմանել : Բայց ասոր համար պէտք
է որ աղագային առեւտրութեանց վերջ
տուի : Արեւելեան Բուսնիէն և Պուլ-
ղարիոյէն եկած բազմաթիւ դաւառ-
կանք տուական անբնական մնացած են
կրնուի թէ եթէ անհատական հաղոր
պիտի դաւառականք կան միայն Սեր-
պիոյ և Պուլղարիոյ դաւառին մէջ, զորս
բնականաբար համար ստակ պէտք է :
Մայրաքաղաքին մէջ ալ բազմաթիւ
դաւառականք կը գտնուին, և վերա-
դարձունքներ կը չկան : Գերմանիոյ
տեղերը հաստատուելու Սնդղիւս հիւ-
պատոսական տեղեկագրերու վրայ
Բ. Դրան ծանուցեր է թէ պէտք է
աղագարարել Սնդղիւս փաշային, որ դա-
ւառականաց վրայ ի դորձ դուրս
գեղծմանց վերջ տայ : Իսկ Պուլղարի-
ոյ մէջ վարչային կողմէն անկարգու-
թիւններ գործուեցան, դաւառական-
ներն իշխանադատին չկրնայով իրենց
տուները գտնուի, զինեալ խումբերով
լեռներն ու դաշտերը շրջապարհու-
րած էին : Բայց ձեռքբերակալքը պա-
տերազմական առեւտրական առջեւ
դատուելով պատժուեցան, ամենք
ալ կախուեցան : Սերպիոյ կողմէն
ապստամբութիւններն ու աւաղա-
կութիւններն անպակաս էին :

Այս ամեն անախարհութեանց, որք
երկրին աւերման պատճառ կը լինին,
վերջ տարու համար աղագու ձեռք մը
և բարեւոք վարչութիւն պէտք են :
Գուցէ այս խորհրդածութեամբ թակ-
ալութ լրագիրը վերադառնալ զրոյցը
հնարած լինի, հաւանական դատու-
թիւն թէ Եւրոպական թուրքիոյ վիճա-
կը չկրնայ Պիտմարք իշխանին և Լ. տէ-
մ փաշայի միջեւ բանակցութեանց
նիւթ լինելէ վրիպիլ : Ասկէ դատ կե-
րեի որ խառն յանձնախումբով վար-
չութիւն կամ բարեւոք վարչութիւն
հաստատուելու գրութիւնն այս տարի
նորաձեւութեան մը կարգ անցած է :
Ուրիշ հեռագիր մը կըսէ թէ Ռուսիա
ալ կառաջարկէ Երկրպագին մէջ խա-
ռն յանձնախումբ մը կազմել, սո-
կայն Սնդղիւս տարու հաւանութիւն չէ
տուել : Արեւելեան Բուսնիէն մէջ խա-
ռն յանձնախումբին օրինակը տե-
սանք. հոն բաւական երկար ժամա-
նակ յանձնախումբը նիստ ըրաւ.
տեղութեանց պատուիրակները շա-
տանգամ իրենց անհամաձայնութեամբ
Բարեւելեան աշտարակը կը յիշեցնէին :
Իրենց խմբագրած կանոնադրութիւ-
նը իրաւ ընդարձակ է, և սահմա-
նադրական և վարչական իրաւագի-
տութեան վրայ ստուար հատորի մը
կերպարանք ունի. — բայց ի՞նչպէս
կը գործադրուի : Պուլղարք իրենց կա-
մայ համեմատ կը շարժին, և Սնդղիւս

փաշան անկարող է աղագային շարժ-
ման առաջին առնուլ : Կարելի է
խառն յանձնախումբներն իր փորձ
գործածել, սակայն ո՞վ կրնայ երաշ-
խաւորել անոնց յաջողութեան :
Հարթ լինելով մարքիդը Նիւ-
քարքի մէջ աղագային նոր աղագի-
մը բացման առթիւ բանախօսութիւն
մ’ընելով ըսաւ թէ պահպանողական
և աղագային կուսակցութեանց ա-
մենալաւ տեղեկութիւն ունեցող տն-
ձինք կը կարծեն թէ խորհրդարանին
լուծումը տակաւին հետի է, որով
հետեւ Լորտ Պիտմարքի նախարա-
րութիւնը պիտի սպասէ որ երկրին
արդի դժուարութիւնները մոռնայ :
Հարթ լինելով մարքիդը Սնդղիւս
կառավարութեան արդի աշխարհա-
վարութիւնը Գաղղիոյ երկրորդ կայս-
րութեան այսինքն երբորք Նարո-
լէնի իշխանութեան ժամանակի աշ-
խարհաւարութեան նմանցոյց, որ
արտաքին խնդիրներ բանալով Գաղ-
ղիոյ ուղղութիւնները ներքին աշխար-
հաւարութեան վրայէն դարձնելու կը
միտէր : Քեապիլի կոտորածին վրայ
խօսելով, Լորտ Հարթ լինելով յայտ-
նեց թէ ի սրտէ կը փախաբեր որ
կանոնադրութեան վրայ եղած
չարատեսական գուշակութիւնը չի-
րականային : Պէտք է, ըսաւ, նախ
օճրին վրէժը լուծել, և ապա քրն-
նութիւն մ’ընել գիտնալու համար
թէ առանց հետեւ ըստ աղագիւսի գորք
ունենալու Գերմանիոյ դեպքին մը զըր-
կուելուն պատասխանատուութիւնն
սրբւ վրայ կիցնայ : Լորտ Հարթ լինել-
ով կը կարծէ թէ Սնդղիւս համար
դժուարութիւնը Սնդղիւսի գործոց
Գերմանիոյ հասնելէն յետոյ պիտի ըս-
կընին : Աղագայինաց զուլ լին Սնդղիւս
նրաւորն Հիւսիսային հետ միացնե-
լու դաւադարը դատաւարանց, որով
հետեւ Հիւսիսային երկրաւորը զը-
րաւման բանակի մը պատճառելիք
ծախուց չկրնար տոկալ : Ասկէց դատ
Սնդղիւսի պատմաց Սնդղիւսի ձեռք
անցնելը Ռուսիոյ կողմէն ևս համա-
պատասխան շարժմանց և գործու-
թիւն մէջ ոչ ոք կրնայ անտարբերու-
թեամբ նկատել Սնդղիւս կողմէն Ռուսո-
կան և Սնդղիւսի սահմանադրութեան
իրարու մերձեցումը : Հարթ լինելով
մարքիդը վերջապէս յայտարարելով
թէ յառաջիկայ աղագային նախա-
րարութիւնը դժուար աշխատութիւն
ներ պիտի ունենայ, արդի կառա-
վարութեան թողելը անբաւական օ-

րէնադրութիւնն ինչպէս նաեւ վնասա-
կար աշխարհաւարութիւնը փոխելու
համար :
Տօքթօր Կոստանդին Ժէրէյեք,
Աւստրիական նախարարի մ’որդին,
Պուլղարիոյ հաստակային կրթու-
թեան նախարար անուանեցաւ : Իւր
չինաժ գաղղիական օրինաց առաջին
յօդուածը կրթութիւնը “ճիշտ” և
“պարտաւոր” կըսէ բոլոր Պուլղա-
րաց համար : Գերմանիոյ մէջ այս պար-
տաւորութիւնը վեց տարուան և քա-
ղաքաց մէջ ութ տարուան համար է :
Եւրոպիոյ մէջ այսօր չկայ մեծ կամ
փոքր պետութիւն մը, ուր նախնա-
կան կրթութիւնը ճիշտ և պարտաւո-
րէն չկրնայ Գարաւոր իշխանութիւնն
անգամ այս փրկարար սկզբունքը գոր-
ծադրել սկսած է : Ժողովրդի մը բա-
րոյական և մտաւորական վիճակը դուր-
դոյնելու առաջին պայմանը կրթու-
թիւնը պարտաւորիչ, և դանկ աղ-
քատ դատուց համար ճիշտ ընելն է,
և փոխադարձաբար ուր որ կրթու-
թիւնը պարտաւորիչ կամ դիւրամտու-
չելի չէ, ինչպէս մեր աղղին մէջ, ուր
որ աւելի զարգ. (կրթ.) մը կը հա-
մարուի քան թէ հարկ մը, աւելորդ
է ըսել թէ յառաջիկայ թեան ա-
ռաջին տարրը կը պակսի հոն, քանի
որ ամեն յառաջիկայ թեան առա-
ջին պայմանը Ժողովրդեան միտքն
ու սիրտը զարգացնել է : Եւրոպացիք
չէն ինքեւր այդեօք լսելով որ Հա-
յոյ մէջ աշխարհի անտեսող էա ծը-
նողներն կան, որք իրենց դաւառաց
աղագային համար աւելի շտապ
կը համարեն զանոնք կամ բնաւ դադ-
րոյ չըրկել, զոր (կրթ.) մը (կրթ.)
բացման վրայ մայրաքաղաքի միջով
թեան հասակին հոգեւոր աղագային
միջոց մը կը համարեն աւելի քան թէ
կրթութեան միջոց, և կամ թէ հա-
ղիւս գաղղիական ճանրան սովորելէ ետեւ
չուկոյ տանիլ զանոնք, և թէ Հայ
աղղին աշխարհի կիծի կամ աշխարհ
անհոգ է որ բաւական նպաստ մը
չտար դպրոցաց, որպէս զի աղքատ
աղաքը ճիշտապէս գէթ նախնական
կրթութեան լայն ընդունին : Գրեթ-
բաղդար, քանի որ այս անտեսող-
թիւնը կան ու կը կենան, անկարելի
է ըսել թէ Հայ աղղին յառաջիկայ
թեան գոնէ դանկն ներս մտած է,
քանի որ այդ գոն բանային անգամ
չունի տակաւին, և քանի որ տակա-
ւին կրնամք հարցունել թէ ե՞րբ պի-
տի ունենալ այդ բանային :

ՀԱՄԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ
Լուրս 27 սեպտ.
Սերտապի Սնդղիւսի հիւսիսային
ծանոց իւր կառավարութեան թէ իւր
խնդրանց համեմատ Գուրս հրաման ը-
րաւ որ Հայաստանի բարեկարգմանց

